

PREFEKT ANGELO CALAFATI "DALMAT FORT CONSIDERÉ" NA ČELU ILIRSKÉ DEPUTACIJE V PARIZU IN VKLJUČITEV ISTRE V OKVIR ILIRSKIH PROVINC (1810)

Salvator ŽITKO

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, SI-6000 Koper, Titov trg 5
e-mail: salvator.zitko@gmail.com

IZVLEČEK

Prispevek osvetljuje položaj in vlogo nekdanje beneške Istre v prelomnem obdobju njenega prehoda iz okvira Italijanskega kraljestva v novonastale Ilirske province (1809/10). V tem kontekstu se kažejo tudi prizadevanja milanske vlade in istrskega prefekta Angela Calafatija, ki si je na čelu ilirske delegacije leta 1810 na pogajanjih z Napoleonom v Parizu prizadeval, da bi ohranil njen nekdanji status in pripadnost Italijanskemu kraljestvu, vendar je osebna tragedija Calafatija izločila iz toka političnega dogajanja in pospešila upravno-politično integriteto istrskega polotoka v okviru Ilirskih provinc.

Bogata korespondenca Bartolomea Cadamura-Morganteja, tajnika ilirske delegacije in zaročenca Calafatijeve hčerke, ki je bila poleg njegove žene Marianne Urbani žrtev požara, ki je izbruhnil ob svečanem sprejemu na avstrijski ambasadi v Parizu, z očetom Marcom Cadamurom, koprskim podjetnikom, odstira mnogo zanimivih podrobnosti iz zakulisja tedanjega političnega dogajanja pa tudi Calafatijevih značajskih potez, v katerih se zrcalijo značilnosti tedanjega časa.

Ključne besede: departma Istra, prefekt Angelo Calafati, ilirska deputacija, Pariz, Ilirske province

IL PREFETTO ANGELO CALAFATI "DALMAT FORT CONSIDERÉ" A CAPO DELLA DEPUTAZIONE ILLIRICA A PARIGI E L'UNIONE DELL'ISTRIA ALLE PROVINCE ILLIRICHE (1810)

SINTESI

L'autore si sofferma sulla situazione e il ruolo dell'Istria già veneta all'epoca del passaggio dal Regno d'Italia alle neo costituite Province Illiriche (1809/10). In questo contesto vanno inseriti anche i tentativi del governo di Milano e del prefetto Angelo Calafati, a capo della delegazione illirica ai negoziati di Parigi del 1810 con Napoleone, di conservare l'antico status e l'appartenenza al Regno d'Italia. A causa della tragedia familiare che lo colpì Calafati uscì dalla scena politica, accelerando così l'integrazione politico-amministrativa della penisola istriana nella Province Illiriche.

La ricca corrispondenza tra Bartolomeo Cadamura-Morgante, segretario della delegazione illirica e fidanzato della figlia di Calafati, vittima assieme alla madre Marianna Urbani dell'incendio scoppiato durante il ricevimento all'ambasciata austriaca di Parigi, e il padre Marco Cadamura, imprenditore capodistriano, svela numerosi interessanti dettagli sul "dietro le quinte" della vita politica del momento e fa luce sul carattere di Calafati, espressione dello spirito dell'epoca.

Parole chiave: Dipartimento d'Istria, prefetto Angelo Calafati, Deputazione illirica, Parigi, Province Illiriche

UVOD

Leto 1810 predstavlja eno od prelomnic v zgodovini Istre, ki je po propadu Beneške republike (1797) in po kratki avstrijski zasedbi (1797–1805) prva skupaj z beneško terrafermo in Dalmacijo prišla v okvir Napoleoneve Francije.

V obdobju francoske nadoblasti v Istri ločimo dvoje obdobje: prvo od leta 1806 do 1809 s priključitvijo nekdanjega beneškega dela Istre k Italijanskemu kraljestvu in v zvezi s tem menjavo notranjega sistema oblasti po francoskem vzoru. Drugo obdobje od 1809 do 1813 pa zajema čas postopne integracije istrskega polotoka z uvedbo enotnega sistema oblasti in njegovo vključitev v okvir Ilirskih provinc.

Po uradni priključitvi nekdanje beneške Istre Italijanskemu kraljestvu, 9. maja 1806, je v njej zavladata nova zakonodaja z Napoleonovim zakonikom (*Code Napoléon*), ki je v provinco vnesel temeljne politične, upravne in družbene spremembe. S tem je bila tudi v temeljih spremenjena tradicionalna mediteransko-komunska ureditev s svojimi kampanilističnimi omejitvami.

Že z dekretom, izdanim v Saint-Cloudu, 29. aprila 1806, je Napoleon predvidel teritorialno preureditev dežel nekdanje Beneške republike, ki jih je razdelil po novem francoskem upravnem sistemu v departmaje s prefekti na čelu. S svojimi 95.000 prebivalci je *"Dipartimento d'Istria"* postal eden od departmajev Italijanskega kraljestva. Na čelo Istrskega departmaja je bil postavljen prefekt Angelo Calafati, v Dalmaciji pa generalni guverner Vincenzo Dandolo; v obeh nekdanjih avstrijskih provincah je bila uvedena moderna uprava, usklajena s francoskim postrevolucionarnim modelom. Toda ker je bila modernizacija izvedena od zgoraj, v skladu z italijanskimi in francoskimi potrebami, so reforme vključevale zelo visoko stopnjo centralizacije oblasti v Milanu in Parizu (Roksandič, 1989, 17).

Istra je bila periferna provinca, pomembna zaradi naravnih resursov, zlasti soli, kamna in lesa ter svojih pristanišč, vendar dokaj revna in težko obvladljiva. Visoki uradniki Italijanskega kraljestva, ki so zvladali nad novo pridobljenimi pokrajinami, so se zavedali težav pri izbiri najvišjega političnega predstavnika oziroma nove politične elite, ki bi prevzela vodenje Istrskega departmaja. Kljub določenim pomislekom je odločitev padla na Angela Calafatija, ki že v obdobju avstrijske uprave ni skrival svojih frankofilskih nagnjenj. Calafati se sicer ni bistveno razlikoval od stotin drugih osebnosti tedanjega časa, ki so bile pripravljene izrabiti vsako priložnost, da bi se dokopale do čim višje oblasti. Tako si je

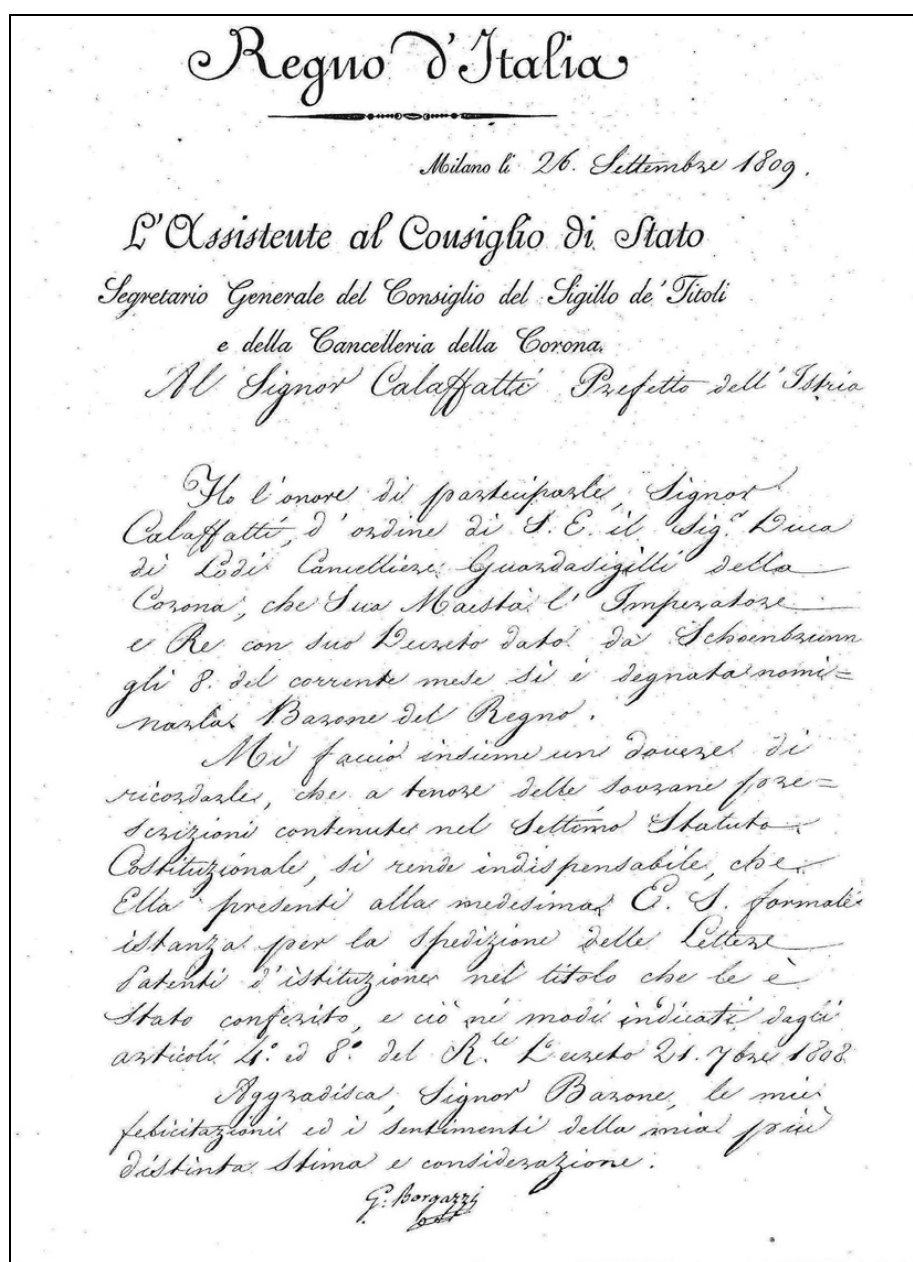
že v času avstrijske oblasti pridobil zaupanje takratnega generalnega komisarja, barona Francesca Marie di Carnea Steffanea, s prihodom Francozov pa italijanskega podkralja Eugèna Beauharnaisa, vendar so ravno v obdobju med 1806 in 1809, torej v času Italijanskega kraljestva, prišle do polnega izraza Calafatijeva diplomatska spretnost, organizacijska sposobnost, iznajdljivost, ambicioznost in velika operativnost. Kot prava Calafatijeva mojstrovina pa se je v tem obdobju pokazala spretna aplikacija političnega principa "amalgamaja", izrazite napoleonske taktike, ki je po eni strani zavračala demokratični ekstremizem, po drugi strani pa pritegovala k oblasti vse pomembnejše družbene sile in najvidnejše osebnosti dežele (Apollonio, 1998, 195).

Pri Calafatiju je Napoleon nekoliko odstopil od svojega principa, da prefekti, ki so bili nosilci francoskega centralizma oziroma nekakšni mali cesarji – *"empereurs au petit pied"* – in s tem njegov osebni ponos (Vošnjak, 1910, 65), ne smejo biti domačini ter jih ne smejo vezati nikakršne vezi na pokrajino, ki ji vladajo (Scarabello, 1986, 13). Kljub dalmatinskemu poreklu je bil Calafati adoptivni Istran, čutil se je globoko pripadnega Istri in Kopru, kjer je živel in deloval vse od leta 1798.¹

S Francozi se je v istrskih mestih ob številnih reformah, zlasti v Kopru, razširilo tudi framonstvo. Koprška framonoska loža, ki je delovala od maja 1806 pa do propada Ilirskih provinc in katere vidni član je bil tudi prefekt Calafati, je v veliki meri vplivala na politično in upravno življenje Istre. Kot središče političnega dogajanja in odločanja je pri avstrijskih oblasteh vzbujala strah in zaskrbljenost, saj se je njen vpliv preko francoskega konzula Mauricea Séguierja širil tudi na Trst, kamor je Calafati skrivaj pošiljal tudi *"Foglio periodico istriano"*, uradno glasilo istrske prefekture (Quarantotti, 1954, 208). Podporniki Italijanskega kraljestva – tudi zato, ker so bili framonoski – so postali apostoli bonapartizma kot ideologije, obenem pa je bilo, širše gledano, obdobje od 1806 do 1809 obdobje romantičnega prebujanja italijanskega meščanstva v Istri, ki se je pričelo zavedati svoje nacionalne pripadnosti in je bilo zato navdušeno nad priključitvijo k Italijanskemu kraljestvu.

Kljub dejanski vključenosti v Italijansko kraljestvo pa je bila Istra v letih 1806–1809 od njegovega ozemlja ločena s pasom avstrijskega ozemlja, katerega središče je bil Trst, ki je kljub celinski zaporji gospodarsko napredoval in si prisvajal trgovski promet Benetk. Tudi med Istro in Dalmacijo je ležal ozek pas avstrijskega ozemlja z Reko kot središčem. Avstrija je Napoleonu leta 1806 sicer dovolila uporabo ceste za prehod francoskih vojaških enot preko svojega ozemlja in leto kas-

1 O Calafatijevi politični karieri in delovanju podrobneje Cossar (1952/53, 39–80), Marušič (1991, 149–154), Žitko (2006, 69–78) in Apollonio (1998, 143–156).

Sl. 1: Sporočilo o Napoleonovem imenovanju prefekta Calafatija za barona Italijanskega kraljestva, 8. oktobra 1809 (PAK, Družinski arhiv Cadamuro, 291, 37).

Fig. 1: Message on Napoleon's appointment of Prefect Calafati as Baron of the Kingdom of Italy, October, 1809 (PAK, Family Archives Cadamuro, 291, 37).

neje tudi privolila v popravek meje ob Soči, vendar so bile to spričo Napoleonovih strateških in gospodarskih načrtov le neznatne koncesije.²

Po letu 1805 se je Napoleon večkrat ukvarjal z

mislijo o aneksiji Trsta, Reke oziroma celotne vzhodno-jadranske obale, predvsem v zvezi s svojo vzhodno politiko. Pogosto je bila na tapeti tudi meja na Soči, torej strateško pomembna ločnica med Italijanskim kraljest-

2 Pogodba o vojaških komunikacijah med beneško Furlanijo, Istro in Dalmacijo preko avstrijskega teritorija v delu Salate (1915, 101–102; 83. 1806, aprile 16, Vienna, Convenzione per le comunicazioni militari tra il Friuli veneto e L'Istria e la Dalmazia attraverso il territorio austriaco). O tej problematiki tudi Quarantotti (1954, 153–157) in Zwitter (1964, 29).

vom in Avstrijo. Leta 1808 mu je zunanji minister Jean-Baptiste Nompère de Champagny predlagal, da anektira vse avstrijsko ozemlje južno od rek Vipave in Kolpe. Kar zadeva bodočo organizacijo avstrijskih ozemelj, ki so jih nameravali Francozi zasesti, je Champagnyjevo poročilo Napoleonu februarja 1808 nudilo dvoje možnosti: združitev z Italijanskim kraljestvom ali pa ustanovitev posebne državne tvorbe, ki naj bi jo sestavljale le dežele na vzhodni obali Jadrana (Zwitter, 1990, 148–149).

To zamisel je Napoleon lahko uresničil šele z novo vojno proti Avstriji, ki je s spreminjajočo se srečo potekala spomladi in poleti 1809 na italijanskem in severnem bojišču, zaključila pa se je s schönbrunnskim mirom 14. oktobra 1809. Z zmago nad Avstrijo je Napoleon v okviru svoje vzhodne politike lahko končno ustvaril ozemeljsko povezavo med Italijo, Istro in Dalmacijo, obenem pa preprečil sleherno povezavo med Avstrijo in Jadranskim morjem. Gospodarski, strateški in etnični razlogi so Napoleona torej privedli do tega, da je z dekretom 14. oktobra 1809 ustvaril Ilirske province, kamor je bila ob koncu decembra istega leta kljub odporu A. Calafatija in milanske vlade priključena tudi Istra (prim. Šumrada, 1986, 423–429; Reisp, Zelinkova, 1964; Apollonio, 1998, 265–274).

LETO 1809/10 – OBDOBJE NEGOTOVOSTI, DVOVLADJA IN UPRAVNIH SPREMEMB NA ISTRSKIH TLEH

Francosko-avstrijska vojna leta 1809 je v Istri povzročila veliko negotovosti in zmede. Ob izbruhu sovražnosti v začetku aprila, ko je večji del avstrijske vojske po zmagi nad podkraljem Eugènom Beauharnaisom zavzemal Benečijo, oblegal Palmanovo in blokiral Benetke, so oddelki "Landwehra" preko Buzeta vdrli v Istro in se usmerili proti Koprju, iz Pazina pa proti Poreču, Rovinju in Pulju.

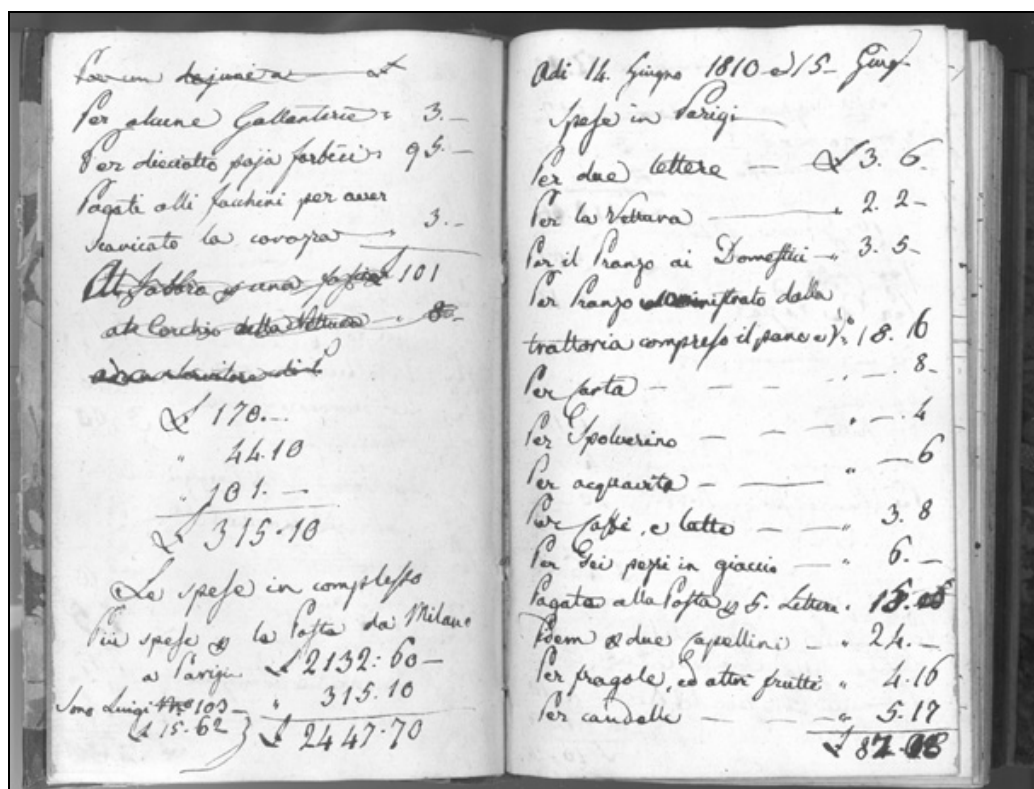
Nekatere redne francosko-italijanske enote so zapustile istrski departma, edini odpor je nudila nacionalna garda v Koprju, zato so mesto z morske strani bombardirali Angleži, toda Calafati je po prvi škodi in žrtvah pristal na predajo. Da ne bi padel v roke Angležev, se je raje predal Avstrijcem, ki so ga deportirali v mesto Komorn na Ogrskem (Apollonio, 1998, 256).

Avstrijska zasedba Istre je trajala od 13. aprila do 22. maja 1809. Vojna sreča se je obrnila šele po prvih Napoleonovih zmagah na severnih bojiščih in že 16. maja so avstrijske čete zapustile Trst, ki ga je zasedel francoski general Schilt, 23. maja pa tudi Koper. Ob koncu maja se je Calafati znova pojavil v Koprju in skušal vzpostaviti oblast v Istrskem departmaju, vendar je naletel na precejšnje težave zaradi pomanjkanja vojaštva; tudi poskus ponovne vzpostavitve nacionalne garde ni uspel. Bojazen pred ponovnim ujetništvom ga je julija 1809 prisilila, da se je zatekel v Benetke. Postopno je postajal tudi drug človek z mnogo manj avtoritarnosti in ukazovalne domišljavosti, saj je izgubil velik del nekdanje oblastiželjnosti in samozavesti (Apollonio, 1998, 259).

Po mesecih negotovosti in težkih preizkušanj je Calafati v začetku jeseni 1809 znova vzpostavil svojo oblast, okusil pa tudi nekaj slave in časti, ko ga je Napoleon 8. oktobra 1809 za uspešno vodenje Istrskega departmaja imenoval za barona Italijanskega kraljestva (Cossar, 1952–53, 68–69). Tudi dejstvo, da nekdanja beneška Istra v schönbrunnskem dekretu, s katerim je Napoleon 14. oktobra 1809 ustanovil Ilirske province, ni bila posebej navedena, ga je skupaj z milansko vlado prepričalo, da Istrski departma še nadalje ostaja v okviru Italijanskega kraljestva. Dejansko vse do 25. decembra 1809, ko je Napoleon izdal dekret, po katerem je bila tudi nekdanja beneška Istra vključena v Ilirske province, njen pravni status ni bil določen, to pa je dopuščalo različne interpretacije in vnašalo določeno zmedo. Ureditev novo formiranih dežel z nazivom Ilirske province, zlasti financ in uprave, naj bi Napoleon takoj po schönbrunnskem miru prepustil italijanskemu podkralju Eugènu Beauharnaisu kot vrhovnemu poveljniku južne armade, pač pa si je pridržal pravico, da pozneje sam določi usodo teh dežel. Organizacija teh dežel naj bi bila torej predvsem vojaška, državni svetnik Luc-Jacques-Édouard Dauchy, ki naj bi odpotoval v Ljubljano, pa naj bi prevzel finančno upravo. Napoleon se torej v začetnem obdobju ni mogel otresti zamisli, da bi bile Ilirske province nekakšen privesek oziroma predstraža Italijanskega kraljestva, zato tudi ni bilo povsem jasno, kako si zamišlja organizacijo njene oblasti (Vošnjak, 1910, 110).³

3 Državni svetnik Dauchy, ki je 3. novembra 1809 prispel v Ljubljano in pričel s formiranjem osrednje civilne uprave, je bil za glavnega intendanta financ v Ilirskih provincah imenovan hkrati s cesarskim dekretom o ustanovitvi provinc 14. oktobra 1809. Generalni guverner Ilirskih provinc, maršal Auguste-Frédéric-Louis Viesse de Marmont, je bil slavnostno sprejet v Ljubljani 16. novembra 1809. Cesarski dekret o organizaciji vlade Ilirskih provinc z dne 25. decembra 1809 je oblikoval osrednjo vlado Ilirije, ki ji je načeloval glavni guverner, vojaški poveljnik z nadzorom nad celotno administracijo, in izdajal splošne predpise v obliki odlokov. Osrednjo civilno upravo in finance je vodil glavni intendant za finance, glavni komisar za pravosodje pa je bil pristojen za sodstvo in pripravo zakonov.

Novoimenovana francoska civilna uprava je konec leta 1809 prevzela obstoječe intendance, ki so se formirale že po sklenitvi premirja v Znojmu sredi julija 1809, in jih deloma združila: prvi organizacijski dekret z dne 25. decembra 1809 je torej Ilirijo razdelil na deset intendanc, z uvedbo organskega dekreta 15. aprila 1811 pa se je ustalil pri šestih civilnih provincah, ki so bile v upravnem pogledu razdeljene na distrikte, kantone in občine, poleg teh pa je kot posebna intendantca oz. provinca obstajala Vojna krajina (Kolanović, Šumrada, 2005, 700).

Sl. 2: Calafatijev popotni dnevnik in stroškovnik iz časa njegovega bivanja v Parizu, 1810–1813 (Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, št. 768).
 Fig. 2: Calafati's travel diary and bill of costs from his stay in Paris, 1810-1813 (Srečko Vilhar Public Library Koper, no. 768).

Tembolj zato preseneča odklonilno stališče Eugèna Beauharnaisa do izločitve Istre iz Italijanskega kraljestva, ki ga je Napoleonu izrazil 20. decembra 1809 in v katerem ga opozarja, da Istra tvori upravno urejen in organiziran departma, ki je nastal kot posledica združitve Italijanskega kraljestva z nekdanjimi beneškimi provincami po bratislavskem miru, 26. decembra 1805. Še tehtnejši se mu je zdel argument, da Italijansko kraljestvo iz Istre dobiva večji del soli za svoje potrebe in les za potrebe beneškega arzenala oziroma v gradbeništvu (Salata, 1915, 116).

Napoleon je kljub tem pomislekom, kot že rečeno, 25. decembra 1809 s svojim dekretom Istrski departma vključil v Ilirske province, s to izjemo, da je s posebnim dekretom 19. januarja 1810 iz ekonomskih razlogov istrske in kvarnerske soline ter gozdove pustil v lasti Italijanskega kraljestva (Salata, 1915, 117).

Na podlagi obeh dekretov je generalni guverner Ilirskih provinc, maršal Marmont, Calafatiju ob koncu januarja 1810 sporočil, da Istrski departma prehaja v okvir Ilirskih provinc, hkrati pa je tudi državni svetnik oziroma generalni intendant Dauchy od Calafatija zahteval poročilo o stanju financ in uprave ter v skladu s tem pripravo proračuna za tekoče leto.

Calafati se je v negotovosti obrnil na milansko vlado oziroma podkralja Eugèna Beauharnaisa s prošnjo po jasnejših navodilih, zato na zahtevo ljubljanske intendature ni odgovoril, saj iz Ljubljane ni prejel uradne odredbe o izločitvi Istre iz Italijanskega kraljestva. Milanska vlada je Calafatiju svetovala, naj intendanturi v Ljubljani pošlje zaprosene podatke in spoštuje odredbe generalnega guvernerja, ki je hkrati tudi vrhovni poveljnik vseh vojaških enot na območju Ilirskih provinc (Salata, 1915, 119).

Čeprav je bila nekdanja beneška Istra od 25. decembra 1809 torej uradno vključena v Ilirske province, pa v prvem obdobju ni doživljala vidnejših sprememb v svojih upravnih strukturah: skoraj vse je ostalo po starem in tudi Calafati je še kar nekaj mesecev obdržal naziv prefekta. Francoske oblasti v Ljubljani so začele pošiljati uredbe na koprsko prefekturo sicer že s 1. februarjem 1810, a je bila le-ta preurejena v intendantco šele z Marmontovim odlokom 7. septembra 1810, ko je bila ukinjena prefektura Istra, finančna intendantca in podprefektura v Rovinju (Quarantotti, 1954, 260).

Morda je bil razlog za tolikšno počasnost v sporu, ki je izbruhnil med maršalom Marmontom in Dauchyjem, v čigar kompetence je generalni guverner, ki je v Iliriji

vladal skoraj neodvisno od Pariza in razpolagal tudi s finančnimi sredstvi, pogosto posegal, čeprav je Napoleonov dekret o organizaciji vlade Ilirskih provinc to izrecno prepovedal. Spor med obema najvišjima predstavnikoma francoske oblasti se je sicer navidez končal z Marmontovo zmago, saj je bil Dauchy odpoklican in z dekretom z dne 10. junija 1810 za novega glavnega intendanta imenovan "*maître des requêtes*" v Državnem svetu, baron Charles-Godefroy Redon de Belleville, vendar pa so bile v drugačnih zunanjepolitičnih okoliščinah po Napoleonovi poroki z avstrijsko nadvojvodinjo Marijo Luizo tudi Marmontove velike pristojnosti bistveno zmanjšane, s tem pa tudi njegova relativna neodvisnost od osrednje francoske vlade. Nekatere priprave na upravno reorganizacijo Ilirije so potekale že pred sredino leta 1810, konec julija istega leta pa so se začeli v Parizu pod predsedstvom predsednika vojaške sekcije v Državnem svetu generala Antoina-Françoisa Andréossyja ob aktivnem sodelovanju dvajsetčlanske ilirske deputacije pripravljati na temeljito upravno-pravno reorganizacijo provinc. Vanje se je jeseni 1810 aktivneje vključila tudi ilirska vlada v Ljubljani, zlasti njen glavni komisar za pravosodje baron Joseph Coffinhal-Dunoyer, ki je prispel na svoje delovno mesto v Ljubljano šele 10. septembra 1810. Temeljni namen upravne preuredbe je bilo povečati pristojnosti cesarske osrednje vlade in v Ilirijo postopoma v celoti vpeljati francoski upravno-pravni sistem oziroma izvesti postopno integracijo Ilirije s francoskim cesarstvom (Šumrada, 2005, 700).

ANGELO CALAFATI NA ČELU ILIRSKÉ DEPUTACIJE V PARIZU, TRAGIČNI DOGODKI OB POŽARU NA AVSTRIJSKI AMBASADI IN RAZPLET POGAJANJ O BODOČI UREDITVI ISTRE

Ilirska deputacija je na čelu z Angelom Calafatijem krenila proti Parizu maja 1810 z namenom, da se pokloni francoskemu cesarju in se udeleži slovesnosti ob njegovi poroki z Marijo Luizo, uradni namen pa je bil, kot že rečeno, sodelovati pri upravno-pravni reorganizaciji Ilirskih provinc, ki so jo pod vodstvom generala Antoina-Françoisa Andréossyja začeli snovati v okviru Državnega sveta.

Maršal Marmont, ki je v svojih "*Mémoires*" Calafatija pohvalno označil z izrazi "*dalmat fort considéré*" in "*homme d'esprit*", je v istrskem prefektu videl najbolj ustrezno osebnost za vodjo ilirske deputacije, pa tudi zvestega Napoleonovega privrženca, ki bi morda uspel pri cesarju izboriti še kakšno koncesijo v prid nekdanjega Istrskega departmaja.

Deputacija se je začela zbirati v Trstu. Iz dveh dopisov tržaškega intendanta, avditorja Lucien-Émila Arnaulta, generalnemu intendantu Ilirskih provinc Dauchyju je razvidno, da je 12. oziroma 27. maja 1810 pripotovalo najprej 12, kasneje pa še 6 članov deputacije z zadolžnicami za izplačilo potnih stroškov, dva preostala pa še 2. junija.⁴

Prefekt Calafati je potoval v spremstvu svoje žene Marianne Urbani, hčerke Antonie Elene Anne (Antoinette) in njenega zaročenca Bartolomea Cadamuro-Morganteja⁵ ter služinčadi. Tudi iz pisma Marianne Urbani, ki ga je iz Trsta pisala svoji materi Eleni (8. maja 1810), je razvidnih nekaj imen članov deputacije iz Dalmacije, tako iz Dubrovnika, Splita in Zadra.⁶ Deputacija je potovala preko Monfalcona, Milana, Torina, Lyona in dalje proti Parizu.

Že iz pisma, ki ga je Bartolomeo 17. maja 1810 pisal svojemu očetju Marcu Cadamuru, je razvidno, da se je morala deputacija po naročilu maršala Marmonta ustaviti v Milanu, da je počakala še na ostale člane deputacije, ki so kasneje krenili iz Trsta, čeprav 1. junija poroča: "*nocoj bomo odpotovali proti Torinu, Lyonu in Parizu z večjim delom deputacije, število katere je naraslo na 18. V tem času smo si ogledali Milano, Pavijo in Certoso. Zelo sem zadovoljen in presenečen nad kraji in stvarmi, ki sem jih videl, a pravijo mi, da bom videl še mnogo lepše kraje in bo tako moje zadovoljstvo še mnogo večje*".⁷

Kratek postanek v Milanu je Calafati izkoristil za pogovore z ministri za finance, notranje zadeve in obrambo, da bi jih seznanil z razmerami v Istri, ki so nastale ob avstrijski zasedbi, zlasti pa odhoda avstrijskih enot pa do ponovne vzpostavitve prejšnjih oblastnih struktur Italijanskega kraljestva. Šlo je predvsem za administrativne in finančne zadeve, ki so se pokazale v stanju departmajske blagajne in ki naj bi se uredile po Calafatijevi vrnitvi iz Pariza (Cossar, 1952–53, 77).

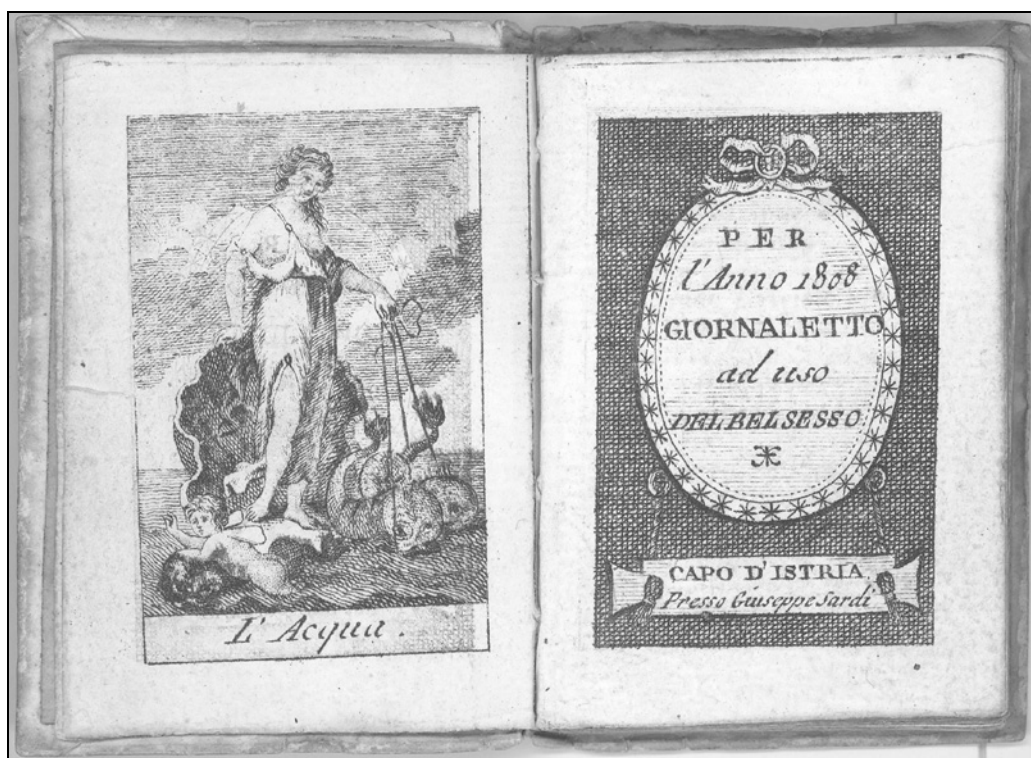
4 ARS, GilP 1809–1813, SI AS 27, Deputacija Ilirskih provinc k cesarju, fasc. št. 1.

5 Plemiška družina Cadamuro je izvirala iz Trevisa, po ženski liniji je kasneje sprejela še priimek Morgante. Marco Cadamuro, rojen v Noventi leta 1762, se je po poroki naselil v Kopru in prevzel mesto direktorja Kraljeve tobačne uprave (*Regio Ferma Tabacchi*) z velikim skladiščem tobaka iz turških dežel in prodajalno tobaka, ki je bil tako kot sol državni monopol. Njegov sin Bartolomeo Cadamuro-Morgante, rojen 1792 v Tolmezzu je s Calafatijevim pooblastilom postal tajnik ilirske deputacije, nenehno pa je tudi spremljal celotno dogajanje. Iz njegove bogate korespondence z očetom Marcom Cadamuro, ki jo hrani Pokrajinski arhiv Koper (PAK, DACM, SI 75, 291, fasc. 27), se razodevajo mnoge podrobnosti o potovanju, bivanju, zlasti pa veliki tragediji A. Calafatija po požaru na avstrijski ambasadi v Parizu.

Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper hrani "*Libro spese di A. Calafati durante il suo viaggio a Parigi 1810–1813*" (OKSVK, DO 768).

6 PAK, DACM, SI 75, 291, 26 b.

7 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

**Sl. 3: Popotni koledarček za dame iz leta 1808 (Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, št. 768).
Fig. 3: Small travel calendar for ladies from 1808 (Srečko Vilhar Public Library Koper, no. 768).**

V naslednjem pismu, odposlanem iz Lyona 9. junija 1810, očetu piše: "Po težavnem potovanju smo prekorčili Alpe in prispeli v Lyon kar dobrega zdravja in počutja. Ne morem Vam opisati, kako slabe so ceste, ki smo jih prevozili zlasti v Savoiji, ki sedaj tvori del francoskega cesarstva ... Jutri bomo nadaljevali pot in upamo, da bomo prispeli v Pariz v sredo zvečer. Govori se, da se bodo slovesnosti pričele 16. t. m., kar je za nas prijetna novica, saj se jih bomo lahko še udeležili ...".⁸ Po prihodu v Pariz, 15. junija 1810, je Bartolomeo očetu nemudoma sporočil, da so se žal slovesnosti v Parizu pričele že 10. junija in namesto da bi naleteli na urejene poti, kot jim je bilo obljubljen, so bile v dokaj slabem stanju, kar je potovanje upočasnilo. "Pariz je čudovit", nadaljuje, "toda zagotavljam Vam, da zahteva veliko denarja pa tudi potrpljenja. Upajmo, da bomo deležni še kakega cesarjevega praznovanja, saj so bila tista, ki smo jih uspeli ujeti, absolutno čudovita. Mi smo vsi dobrega zdravja, muči pa me, da še nisem prejel Vašega pisma.

Pozdravite vso družino pa tudi Gravisije, Brattije, brate Almerigottije, Borisije, Darinetto, Bernardellija in

druge. Cesar Napoleon je v Saint- Cloudu in bo zelo težko, da bi ga videli..."

Vaš vdani sin Bortolo

V pismu z dne 21. junija 1810 Bartolomeo očetu sporoča, da ga je prefekt Calafati v matrikolo pariške policije vpisal kot tajnika ilirske deputacije oziroma kot svojega osebnega tajnika. "Hkrati mi je naročil, nadaljuje, "da si nabavim svečano temno obleko, da bom šel lahko skupaj z deputacijo v avdienco k cesarju. Včeraj zvečer smo imeli nepričakovano srečo in videli cesarja in njegovo veličastno nevesto v teatru "Comedia Francese". Prihodnjo nedeljo bo istrski vojvoda (maršal Jean-Baptiste Bessières, op. p.) v čast cesarice priredil veliko slovesnost, ki se je bomo udeležili tudi mi ...".⁹

To je bilo zadnje pismo, ki ga je Bartolomeo pisal svojemu očetu pred tragedijo, ki se je pripetila 1. julija 1810 na avstrijski ambasadi ob svečanem sprejemu v čast cesarskega para. Med udeleženci je bil tudi prefekt Calafati z ženo Marianne, hčerko Antoinette in mladim Bartolomeom Cadamurom. Požar, ki je izbruhnil kmalu po začetku slovesnosti, je povzročil precejšnjo paniko in

⁸ PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

⁹ PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

veliko žrtev; med hudo opečenimi so iz goreče ambasade rešili tudi Calafatija, ki je dobil zlasti močne opekline po nogah, njegovo ženo in hčerko.¹⁰ Bartolomeo, ki se je uspel rešiti brez poškodb, samega dogodka ni opisal, saj njegovo prvo pismo, ki ga je poslal očetu, nosi datum 7. julij 1810. V njem očeta obvešča predvsem o mnenju zdravnikov, ki so skrbeli za Calafatijeve, medtem ko je on sam, kot razberemo iz pisma, noč in dan bedel nad ranjenimi, ki so prenašali hude bolečine. Mimogrede sredi pisma optimistično omenja: "da, če bo cesar še v tem mesecu sprejel ilirsko deputacijo, bo bolje, da s prefektom ostaneta doma zaradi njegove bolezni, ki vsaj do začetka avgusta ne bo ozdravljiva ...".¹¹

V naslednjem pismu z dne 17. julija je Bartolomeo očetu sporočil, da se stanje prefekta, pa tudi njegove žene in hčerke nekoliko izboljšuje, ter upa, da cesar ilirske delegacije ne bo sprejel, dokler se prefektovo stanje

Sl. 4: Portret Marianne Urbani Calafati (Pokrajinski muzej Koper).

Fig. 4: Portrait of Marianne Urbani Calafati (Regional Museum Koper).

nekoliko ne izboljša. Še bolj optimistično je naslednje pismo z dne 21. julija, ko Bartolomeo izraža upanje, da bosta prefekt in njegova soproga za cesarjev god že okrevala. Z žalostjo pa dodaja, da je stanje njune hčerke Antoinette zelo slabo in je po mnenju zdravnikov nemo-goče, da bi preživela. Z gotovostjo nato očetu zatrdi, da člani ilirske deputacije ne bodo sprejeti pri cesarju pred Calafatijevim okrevanjem, čeprav si za sprejem zelo prizadevajo. "Zvedeli smo", nadaljuje, "da bo cesar po slovesnostih odpotoval v Amsterdam, ki je proglašen za tretje največje mesto cesarstva. Če nas ne bo sprejel pred svojim odhodom, se nam izplača, da počakamo na njegovo vrnitev, ali pa, da mu sledimo na Holandsko ...".¹²

Ob koncu julija je Bartolomeo očetu sporočil, da ilirska deputacija ne more zaprositi za avdienco pri cesarju, saj manjka še en član iz Dalmacije, sam pa da je prejel vabilo avstrijskega ambasadorja na slovesnost, ki naj bi bila naslednjo nedeljo. Očitno je v tem času že prihajalo do sporov med Calafatijem in člani deputacije, saj Bartolomeo govori o njihovi verolomnosti in zahrbtnosti, potem pa očetu pojasnjuje: "Veste, da me je moj zaščitnik imenoval za tajnika deputacije in v tej funkciji sem hodil na razne sprejeme in praznovanja ter na kosilo k cesarju, ne da bi se kdo upal kaj oporekati. Potem pa ko bi se morali člani deputacije uradno predstaviti cesarju, so bili zaradi prefektove bolezni tako nesramni, da so enega od članov deputacije poslali k prefektu s sporočilom, da tajnika sploh ne poznajo in da nasprotujejo temu, da bi se skupaj z njimi udeležil avdiencie pri cesarju, saj da me ne pripoznajo za člana ilirske deputacije. Prefekt me je potolažil, da se bo na vso moč potrudil in me vzel s seboj, ko se bo sposoben predstaviti cesarju. Sprejem pri cesarju so znova predstavili in ne vemo na kateri datum. Sicer pa v Parizu od začetka slovesnosti ni bilo videti deputacije s tako zlobnimi, zahrbtnimi, domišljavimi in vzkipljivimi člani, kakršna je ilirska. Prefekt se boji, da so cesarju znane njihove lastnosti in da jim ne uide kaka njegova graja. Tudi sam se strinjam, da moramo biti potrpežljivi, vendar ne morem verjeti, da je lahko toliko zlobe v ljudeh, ki spremljajo našega prefekta ...".¹³

V pismu z dne 18. avgusta 1810 je Bartolomeo očetu sporočil, da je bila ilirska deputacija končno sprejeta pri cesarju, ki naj bi ji dobrohotno sporočil, da bodo lahko glede bodoče ureditve Ilirskih provinc prebrali v italijanskem časopisju. Potem prehaja na zdravstveno stanje svojih dobrotnikov in priznava, da je kljub temu, da

10 Calafati je nekoliko podrobneje o požaru na avstrijski ambasadi, svoji rešitvi in poškodbah ter prvih tednih zdravljenja opisal v pismu, ki ga je naslovil na kanonike koprškega kapitlja z dne 25. avgusta 1810. Pismo je objavljeno v delu Cossar (1952/53, 70–71).

11 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

12 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

13 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

povišane temperature nimata več, do njune ozdravitve še daleč in da bo potrebno v Parizu ostati vsaj še do konca septembra. Bartolomeo nikjer ne omenja usode svoje zaročenke Antoinette, ki je verjetno za posledicami ran že umrla. Tudi v pismu z dne 21. avgusta se razodeva njegova huda potrtnost, saj očetu sporoča, da si želi vrnitve domov, pa ne zato ker bi bil Pariz dolgočasen, temveč zato ker je tedne in tedne priklenjen k bolniški postelji svojih dobrotnikov in mu je edino zadovoljstvo, da kake pol ure na dan sloni ob oknu in opazuje pariški vrvež.

Vest o smrti njegove zaročenke Antoinette je verjetno v tem času prišla že tudi do njenih starih staršev, Elene in zdravnika Leona Urbanija, ki sta skupaj s Calafatijevo družino živela v koprski palači Orlandini. Oče je Bartolomeu v svojem pismu očitno poročal o hudi prizadetosti obeh starih staršev. *"Prizadetost in skrbni gospe Elene sem si predstavljal"*, sporoča Bartolomeo svojemu očetu, *"prepričan pa sem, da jo bosta moja dobrotnika znala potolažiti in odvrniti od bridkosti, ter jo opogumiti s tem, da gospod prefekt okreva in se njegova opečena koža počasi zarašča, kar pa bo zahtevalo še precej časa ..."*.¹⁴

Ob koncu avgusta 1810 je v Parizu nastopila huda vročina in Bartolomeo v pismih očetu sporoča, da sta prefekt Calafati in njegova soproga izgubila apetit in da skoraj ničesar več ne zaužijeta, v pismu z dne 19. septembra pa Bartolomeo očetu nekoliko podrobneje poroča o smrti Marianne Urbani, Calafatijeve soproge. Vzrok smrti naj bi bil po mnenju zdravnikov deloma zaradi hude vročine, predvsem pa zaradi telesne šibkosti in griže, ki si jo je nakopala. *"Gospod prefekt je globoko pretresen"*, poroča Bartolomeo svojemu očetu *"in boji se, kako bosta to vest sprejela njena starša, potem ko sta že izgubila vnukinjo. Prosite moje sestre, da molijo zanj in njegovo zdravje, Jaz sem sicer dobrega zdravja, a ne vidim trenutka, da bi zbežal iz tega turobnega bivališča in se vrnil domov ..."*. Marianne Urbani so, kot pričajo dokumenti, pokopali 14. septembra 1810 v *"Paroisse Impériale de la Madeleine"*.¹⁵

V pismu z dne 3. oktobra Bartolomeo očetu končno poroča, *"da je prefekt prvokrat zapustil hišo, kjer prebivajo, vendar ne brez težav, saj še ni mogel hoditi in so ga morali iz postelje prenesti v kočijo in na svež zrak, ki se ga je lahko končno nadihal. Ta naporni, a nujni korak, ki so nam ga svetovali zdravniki, je v kratkem pripomogel k njegovemu boljšemu počutju, saj je to*

*edino zdravilo zaradi njegove fizične šibkosti in vseh duševnih muk, ki jih je v zadnjem času prestal. Upajmo, da se mu bodo z božjo pomočjo do konca tega meseca rane toliko zacelile, da bo lahko začel hoditi vsaj po svoji sobi. Zima je pred nami in kdo ve kdaj Vas bom lahko objel. Primanjkuje mi denarja in zlasti sedaj, ko ni več gospe baronice, ki mi je prej nenehno stala ob strani, ne vem, kako naj se zanj obrnem na gospoda prefekta, ki ima zaradi zdravljenja tudi sam velikanske stroške ..."*¹⁶

V naslednjih pismih Bartolomeo očeta obvešča, da prefekt nadaljuje s sprehodi, ki mu lajšajo bolečine in pomagajo pri zdravljenju in pri tem upa, da bo njegova leva noga do konca oktobra ozdravela in da se bo končno začela zdraviti tudi desna noga. Poroča tudi o precejšnjem mrazu in epidemiji koz, ki je začela razsajati po Parizu, zlasti med otroki, ki niso bili cepljeni. Obenem očetu izraža sočutje zaradi bolečin in trpljenja, ki sta ju prestajala mati in oče Marianne Urbani, saj je novica o njeni smrti v tem času že prišla v Koper.

V pismu z dne 27. oktobra 1810 Bartolomeo po daljšem času nekaj pozornosti znova posveča političnemu dogajanju in navaja: *"Včeraj je cesarski dekret odredil novo ureditev Holandske in iz tega sklepamo, da bodo kmalu prišle na vrsto tudi Ilirske province. Člani njene deputacije so zagotovili, da bodo svoje delo dokončali v nekaj dneh. Toliko slabše za nas ..."*.¹⁷

Bartolomeo, ki mu člani ilirske deputacije niso hoteli priznati funkcije tajnika, se v vsem tem času, ko so v okviru Državnega sveta potekala pogajanja in usklajevanja pod predsedstvom generala grofa Antoina-Françoisa Andréossyja, ni mogel skupaj z njimi udeleževati sej, na katerih so razpravljali o upravno-pravni reorganizaciji Ilirskih provinc, s tem pa je bil seveda skupaj s prefektom Calafatijem prikrajšan za nadaljnji razplet dogodkov in svojo nadaljnjo usodo.

Sredi novembra je Bartolomeo očetu končno poročal, da je ilirska deputacija zaključila z delom in da je ob koncu cesar deseterico članov odlikoval z Legijo časti (*Legione d'onore*), šesterico s Kraljevim redom železne krone (*Reale ordine della Corona di Ferro*), trojico pa z Odlikovanjem častnikov legije (*Decorazione de Ufficiali della Legione*). Med odlikovanci je bil kljub svoji odsotnosti tudi prefekt Calafati,¹⁸ ki mu je bilo s tem vsaj nekoliko poplačano trpljenje in prizadetost zaradi izgube njegovih najdražjih.

14 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

15 PAK, DACM, SI 75, 291, 26 b.

16 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

17 PAK, DACM, SI 75, 291, 27.

18 Glede Calafatijevega odlikovanja je nekoliko neskladnosti med navedbo Bartolomea Cadamura-Morganteja, ki v svojem pismu navaja, da je bil Calafati ob škofu Rizziju in komandantu vojaških enot v Vojni krajini odlikovan z Legijo časti, medtem ko G. Quarantotti v svojem delu (1954, 277) navaja, da je prejel red železne krone, ki ga je Napoleon sicer vpeljal v Milanu 7. junija 1805.

PAIS & PARIS

A Monsieur
Monsieur Marc Cadamuro
Morgante Milan pour
Capodistrie

Stimatissimo Sig. Padre

Parigi li 29. Agosto 1810-

Formo spessissimo risposta alla gradita di Lei lettera
15. Agosto cadente, e nello stesso tempo la ragguaglio
della malattia di questi Signori, che ringraziando
l'Altissimo stanno molto meglio. L'accefisco caldo di
questi giorni, che per la prima volta si fa sentire
in questa parte gli sconcertò l'appetito, ma tosto
che si rinfrescherà l'aria, che in questo clima non
è niente di più facile, lo riacquisteranno come
per l'avanti. Io Ho benissimo, lo ringrazio di tutto
cuore della benignità che a per me, e la protesto
la mia eterna gratitudine. Con ciò abbracciando la
famiglia, mi ricordi agli amici, e mi creda invariabile.

G. S. Non ho avuto ancora
risposta dal Sig. Lis Luigi

Suo affetto Ob.^o figlio
Bartolo

Sl. 5–6: Naslov na ovojnici in pismo Bartolomea Cadamura-Morganteja očetu Marcu Cadamuru (PAK, Družinski arhiv Cadamuro, 291, f. 27).
Fig. 5–6: Address on the envelope and letter of Bartolomeo Cadamura-Morgante to his father Marco Bartolomeo (PAK, Family Archives Cadamuro, 291, f. 27).

**PAROISSE IMPÉRIALE
DE LA MADELAINE.**

*Cercoi de Mre Marie Anne Calafati épouse de Mr Ange Calafati prifer
du cap^{te} d'inf^{an}terie
diocésée le 14. 7. 1810 plus ven^{te} me N° 23. âgée de*

DROIT curial	36 ^{fr}
Présence de M. le Curé	12
MM. les deux Vicaires	0
Confesseur en robe	0
Maître de Cérémonie	0
9 Prêtres	27
4 Chantres. <i>et un aide d'organe</i>	15
Serpent	3
9 Enfants de Chœur	14
Porte - Croix	3
Sacristain-Prêtre	3
Aide de Sacristie	3
Soisses	3
Bedeau	3
Crêpes et Gants, pour les gens d'Eglise	3
Choristes - Prêtres	0
Messe	0
Diacre et Sous-Diacre	0
Offrande	0
Ornemens	24
Chandeliers	18
Grand tapis du Sanctuaire	0
Petits tapis du Sanctuaire	18
Housse du lutrin	0
Bancs des célébrans et des chantres	0
Estrade simple	12
Estrade double	0
Deux montures	0

Sl. 7: Račun in potrdilo o pogrebnih stroških za Marianne Urbani Calafati, pokopano v Parizu 14. septembra 1810 (PAK, Družinski arhiv Cadamuro, 291, f. 26b).

Fig. 7: Invoice and certificate of funeral costs for Marianne Urbani Calafati, buried in Paris on 14 September, 1810 (PAK, Family Archives Cadamuro, 291, f. 26b).

Kljub fizični prizadetosti in moralni potrtosti je Calafati vendarle sledil dogajanju v svoji istrski prefekturi in zatem v intendanci, kjer mu je bila, kot rečeno, z Marmontovo reorganizacijo Ilirskih provinc namenjena funkcija intendanta, a jo je v njegovi odsotnosti opravljal G. Vergottini, nekdanji podprefekt v Rovinju.

Poseben status Istrske intendance s sedežem v Kopru je Napoleon zadržal do konca junija 1811, ko je bila leta podrejena provincialni intendanci v Trstu. Dne 30. junija 1811 je novi generalni guverner Ilirskih provinc Henri Bertrand namreč izdal ukaz, da so ukinjene vse stare intendance, tudi tista v Kopru, ki je postala podrejena neposredno svoji provincialni intendanci v Trstu. Bertrandova študija o boljši cestni povezavi z Istro in tendenca po zaustavitvi italijanskega nacionalizma v Istri sta 18. septembra 1811 privedli do Napoleonovega dekreta o odcepitvi pazinskega kantona iz Civilne Hrvatske ter njegovi vključitvi k Istri. Tako je bila pod isto upravo združena celotna Istra: nekdanja beneška Istra, Trst in Pazinska grofija. Celoten istrski polotok zahodno od Učke se je tako po več kot 400 letih znova znašel v enotni pokrajini kot "Ilirski departma", s tem pa je tudi

prvič prišlo do poenotenja upravnega sistema nekdanje beneške in avstrijske Istre, obenem pa je Trst postal glavno mesto istrske intendance (Crnković, 1988, 212).

Funkcijo intendanta je prevzel mladi Lucien-Émile Arnault in jo je s precejšnjo mero strogosti opravljal do začetka marca 1813. Angelo Calafati, ki je bil še vedno na okrevanju v Parizu in je zaradi stroškov zdravljenja zašel v hudo finančno stisko, je zaenkrat zaman čakal priložnosti na kako vidnejšo funkcijo v novi sestavi Ilirskih provinc. Od septembra 1811 tako sledimo njegovim prizadevanjem, da bi s prošnjami, naslovljenimi na državnega sekretarja Daruja, pa tudi samega Napoleona, znova pridobil njegovo zaupanje in naklonjenost ter morda kako od pomembnejših funkcij v Ilirskih provincah. Izčrpano poročilo, ki ga je Napoleonu glede Calafatijevega stanja in njegovih dotedanjih zaslug poslal Antonio Aldini, državni sekretar Italijanskega kraljestva, sicer razodeva njegov težak gmotni in psihični položaj, toda Napoleon se je za Calafatijevo imenovanje za intendanta Istrske province odločil šele marca 1813.¹⁹ Verjetno so predvsem težke razmere, ki so kljub Napoleonovim zmagam na nemških bojiščih spomladi 1813

19 Nekaj Calafatijevih in Aldinijevih pisem grofu Daruju oziroma Napoleonu objavlja Saba (1953–54, 440–445). Iz njih je razvidno, da je Calafati bivanje in zdravljenje v Parizu stalo 25.074 frankov, vključno s stroški pogreba hčerke Antoinette in soproge Marianne Urbani.

Sl. 8: Calafatijev potni list ob povratku iz Pariza, marca 1813 (Pokrajinski muzej Koper).
 Fig. 8: Calafati's passport after his return from Paris, March 1813 (Regional Museum Koper).

zavladale v Ilirskih provincah, pripomogle, da je francoski cesar še enkrat izkoristil Calafatijevo privrženost, sposobnost in prizadevnost ter mu končno 8. aprila 1813 poveril funkcijo istrskega intendanta. Tako se je pričelo še zadnje, kratko obdobje slave, a tudi zaton njegove kariere.

ZAKLJUČEK

Celotno obdobje od 1797 pa do propada Ilirskih provinc oziroma dunajskega kongresa 1814/15 lahko označimo kot nekakšno prehodno obdobje, v katerem so vse notranje upravno-teritorialne spremembe imele bolj ali manj provizoričen značaj. Kljub temu so vse te

kratkorodne upravne in sodne spremembe imele tudi velik politični pomen, saj so procesi likvidacije fevdalnih političnih struktur in pričetki njihove preobrazbe omogočili oblikovanje meščanske družbe in države.

S propadom Beneške republike je Istra prišla iz okvira dokaj anahronističnega državnega sistema, ki je na začetku industrijske dobe in velikih reformnih gibanj 18. stoletja kazal le malo prilagodljivih sposobnosti za nove produkcijske odnose in hitrejši družbeno-politični razvoj. S padcem Serenissime je bila hkrati ukinjena skoraj 200 km dolga meddržavna meja, ki je nenaravno delila istrski polotok in še dodatno atomizirala že tako majhne upravne enote in etnije, drobila njene prirodno-geografske resurse in odvrčala beneško Istro od njenega

naravnega zaledja, avstrijsko Istro pa od njenih najbližjih naravnih pristanišč (Crnković, 1988, 191).

V prvem avstrijskem obdobju so se tako že leta 1804 začele nakazovati velike spremembe v pokrajinskem sistemu s tem, da je prišlo do spojitve nekdanje beneške Istre in Trsta v združeni tržaško-istrski gubernij s sedežem v Trstu. Upravna spojitve je imela predvsem blagodejne ekonomske učinke za istrsko gospodarstvo, ki je lahko odslej svobodno izvažalo svoje produkte na tržaški trg, a je izguba politične samostojnosti v nekdanji beneški Istri izzvala določeno obžalovanje in odpor do avstrijskega birokratskega sistema zlasti pri meščanskih krogih in izobraženstvu, ki je bilo že pod močnim vplivom francoskih revolucionarnih idej in frankofilске struje okrog Angela Calafatija (Quarantotti, 1954, 105–107).

Te težnje in pričakovanja so kulminirala v času prve francoske zasedbe, v začetnem obdobju romantičnega prebujanja italijanskega meščanstva, ki se je začelo zavedati svoje nacionalne pripadnosti in je bilo zato navdušeno nad priključitvijo k Italijanskemu kraljestvu (Marušič, 1989, 61).

Velike spremembe v tradicionalnih urbanih in ruralnih skupnostih, ki so izzvale radikalno laicizacijo javnega življenja pa tudi strog nadzor državnih oblasti nad cerkvenimi zadevami, ter nenazadnje nov davčni sistem, vojaška konskripcija in celinska zapora, pa so ob privržencih nove francoske oblasti množile tudi število nasprotnikov, zlasti med podeželskim prebivalstvom, z uvedbo celinske zapore pa tudi med trgovci in obrtniki.

Napoleon je po letu 1809 v procesu instaliranja Ilirskih provinc in odredb o dokončnem organizacijsko-političnem sistemu, ki je trajal vse do jeseni 1811, zlasti glede upravno-pravne ureditve dežel kasnejšega Avstrijskega primorja, le dokončal proces, ki ga je leta 1804

pričela že Avstrija z združitvijo bivše beneške Istre in Trsta, Napoleon pa se je na podlagi Bertrandove študije odločil še za vključitev pazinskega kantona. Tako je bila pod isto upravo združena celotna Istra: nekdanja beneška Istra, Pazinska grofija in avstrijski Trst, s tem pa je tudi prvič prišlo do poenotenja upravnega sistema nekdanje beneške in avstrijske Istre s Trstom kot upravnim središčem (Benussi, 1923, 36).

Leto 1809/10 se torej tako v ožjem regionalnem, kot širšem nacionalnem okviru kaže kot eno prelomnih obdobjev istrske zgodovine, v katerem so se prvič izpostavili širši družbeno-ekonomski, politični in nacionalni vidiki, ki so med 19. stoletjem z nacionalno prebujeno in osveščeno tukaj živečega prebivalstva preraščali v čedalje hujše nacionalne antagonizme.

Razpoložljivi arhivski viri, zlasti iz družinskega fonda Cadamuro-Morgante, ki vključujejo večji del Calafati-jeve zapuščine, kakor tudi literatura z objavo dokumentov Calafatijevega političnega delovanja, nudijo vpogled v mnoge doslej še premalo raziskane segmente tega dogajanja, vendar bo potrebno za kompleksnejšo in bolj poglobljeno podobo o delovanju istrske deputacije v upravno-pravni reorganizaciji Ilirskih provinc, ki je v poletnih in jesenskih mesecih leta 1810 potekala v Parizu, kakor o tem obdobju na splošno, poseči tudi po francoskih in italijanskih arhivskih virih pa tudi tedanjem časopisju.

Vsekakor velja temeljne pridobitve francoske dobe spoštovati tudi na osnovi administrativnih odredb kasnejše avstrijske državne uprave, v kateri se kaže kontinuiteta predhodnih koncepcij, saj je bil edini kohezivni dejavnik na zgodovinsko-institucionalni ravni prav čas Napoleona, ki je, čeprav le za kratek čas, pod isto upravo in zakonikom združil ozemlja, ki so kasneje tvorila Avstrijsko primorje (Dorsi, 1992, 268).

PREFECT ANGELO CALAFATI, "DALMAT FORT CONSIDERÉ", AT THE HELM OF THE ILLYRIAN DEPUTATION IN PARIS AND THE INCORPORATION OF ISTRIA INTO THE ILLYRIAN PROVINCES (1810)

Salvator ŽITKO

University of Primorska, Faculty of Humanities Koper, SI-6000 Koper, Titov trg 5
e-mail: salvator.zitko@gmail.com

SUMMARY

Headed by the Prefect Angelo Calafati, the Istrian "ancien régime" witnessed a relatively rapid adaptation to new political, administrative, judicial and social conditions (1806–1809) resulting from the new French legislation introduced in the aftermath of the fall of the Venetian Republic in 1797 and after the first Austrian period (1797–1805).

During the period of Romantic national awakening, the Italian population applauded the incorporation of the Istrian Department into the Kingdom of Italy – a measure through which Napoleon encouraged and implemented the national principle. However, not only the Italians in Istria, but also the Italian government in Milan, and Calafati,

who had been appointed Baron of the Kingdom of Italy for his achievements in governing the Istrian Department, accepted the incorporation of Istria in the Illyrian provinces (1809–1813) with considerable resistance. When Calafati headed the Illyrian deputation, which in July 1810 attended the ceremony celebrating the wedding between Napoleon and Marie Louise and the talks on the future administrative and legal reorganization of the Illyrian Provinces held in the Council of State, he wanted to convince the Emperor to keep Istria in the Kingdom of Italy, yet the fire at the Austrian Embassy claimed the lives of his daughter and wife, rooted him to the bed for more than two years and, consequently, removed him from the political arena. During his absence, Istria witnessed drastic administrative and social changes: in September 1811, Napoleon unified the former Venetian and Austrian Istrias, including Trieste, into the "Illyrian Department", which meant that the two administrative systems merged into one and that Trieste became the capital of the Istrian Intendance. Calafati was finally appointed Intendant as late as April 1813 when the end of the Illyrian Provinces was near.

Key words: Istrian Department, Prefect Angelo Calafati, Illyrian deputation, Paris, Illyrian Provinces

VIRI IN LITERATURA

ARS, GiIP 1809-1813 – Arhiv republike Slovenije (ARS), Glavni intendant Ilirskih provinc (*Intendant Général des Provinces illyriennes*) 1809-1813 (GiIP 1809-1813), SI AS 27, Deputacija Ilirskih provinc k cesarju, fasc. št. 1.

OKSVK, DO 786 – Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper (OKK), Domoznanski oddelek (786) (DO 786), "Libro spese di Angelo Calafati durante il suo viaggio a Parigi, 1810–1813".

PAK, DACM – Pokrajinski arhiv Koper (PAK), Družinski arhiv Cadamuro-Morgante (DACM), SI 75, 291.

Apollonio, A. (1998): L'Istria Veneta dal 1797 al 1813. Gorizia, Istituto Regionale per la Cultura Istriana – Libreria Editrice Goriziana.

Benussi, B. (1923): Pola nelle sue istituzioni municipali dal 1797 al 1918. Atti e memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria, 35. Parenzo/Poreč, 36.

Cossar, R. M. (1952–53): L'avvocato Angelo Calafati. Prefetto, barone ed intendante napoleonico (1765–1822). Archeografo Triestino, 18–19. Trieste, 39–80.

Crnković, G. (1988): Administrativno-teritorijalno ustrojstvo upravnih i sudbenih oblasti u Istri u vrijeme njene političke integracije 1797–1825. Problemi sjevernog Jadrana, 6. Rijeka, 190–227.

Dorsi, P. (1992): Deželna ustava in načelo predstavnosti v Istri v dobi restavracije. Annales, 2/92. Koper, 267–278.

Marušič, G. (1991): Angelo Calafati. Prispevki k biografiji. Annales, 1/91. Koper, 149–154.

Melik, V. (1986): Ilirske province v slovenski zgodovini. Zgodovinski časopis, 40. Ljubljana, 423–429.

Reisp, B., Zelinkova, D. (eds.) (1964): Napoleonove Ilirske province 1809–1814 / Les Provinces Illyriennes de Napoleon. Ljubljana, Narodni muzej.

Kolanović, J., Šumrada, J. (eds.) (2005): Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp 1806–1814, Arhivski vodnik. Zagreb, Hrvatski državni arhiv.

Quarantotti, G. (1954): Trieste e L'Istria nell'età napoleonica. Firenze, Felice le Monnier.

Roksandić, D. (1989): Hrvatske zemlje, francuska revolucija i napoleonski ratovi. V: Tomičić, J. (ed.): Hrvatske zemlje i francuska revolucija. Zagreb, Povijesni muzej Hrvatske, 17–19.

Saba, G. (1953): Regesto dei documenti riguardanti Trieste e L'Istria durante il periodo napoleonico esistenti negli archivi di Parigi. Archeografo Triestino, 18–19. Trieste, 427–445.

Salata, F. (1915): Il diritto d'Italia su Trieste e l'Istria. Torino, Bocca.

Scarabello, G. (1986): Da Campoformio al Congresso di Vienna: l'identità veneta sospesa. V: Arnaldi, G., Pastore, Stocchi, M. (eds.): Storia della cultura Veneta. Dall'età napoleonica alla prima guerra mondiale, 6. Vicenza, Neri Pozza editore, 1–20.

Šumrada, J. (2006): Les principaux traits de la politique napoléonienne dans les Provinces illyriennes. V: Šumrada, J. (ed.): Napoleon na Jadranu / Napoléon dans L'Adriatique. Koper – Zadar, Založba Annales, 43–58.

Vošnjak, B. (1910): Ustava in uprava ilirskih dežel (1809–1813). Prispevki k nauku o recepciji javnega prava prvega francoskega cesarstva. Ljubljana, Matica slovenska.

Zwitter, F. (1990): O slovenskem narodnem vprašanju. Ljubljana, Slovenska matica.

Žitko, S. (2006): Vloga istrskega prefekta Angela Calafati v kontekstu političnih in družbenih sprememb v Istri v letih 1806–1809. V: Šumrada, J. (ed.): Napoleon na Jadranu / Napoléon dans L'Adriatique. Koper – Zadar, Založba Annales, 69–78.